

*Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája,
Diákotthona és Gyermekotthona (Budapest, Ajtósi Dürer sor 39.)*

Siketvak gyermekek nevelése

ÁBEL ANDRÁS

(Közlésre érkezett: 2001. január 5.)

Előzmények

Magyarországon a siketvakokkal való foglalkozás 1904-ben kezdődött. Az első oktatásban részesülő siketvak gyermek Egri Margit volt, akivel Adler Simon – az akkori Wechseltmann Intézet későbbi igazgatója – foglalkozott. Adler munkája ezzel az értelmes gyermekkel olyannyira eredményes volt, hogy a leány megtanulta a Braille írást-olvasást, kommunikálni tudott vak társaival, könyveket másolt, szabadidejében kézimunkázott. Később pedig levelezést folytatott külföldön élő siketvak emberekkel, köztük Helen Kellerral is. Az ezután következő években Adler sikerei ellenére csak szórványosan találkoztunk próbálkozásokkal siketvak gyermekek fejlesztésével kapcsolatban. Ilyen gyermekekkel foglalkoztak intézményünkben: Kleitsch János, Konrád György, Góts Ottó, Deschensky Nándor, dr. Bernáth István, Magyar László.

A jelen

Szervezetten 1993 óta foglalkozunk ismét siketvak gyermekekkel.

Munkánkhoz felhasználjuk a nemzetközi tapasztalatokat, részt veszünk külföldi tanulmányutakon, konferenciákon. Külföldi szakemberek meghívásával is igyekszünk a foglalkozásainkat szakszerűbbé, eredményesebbé tenni. Kezdetől kiemelkedő anyagi és szakmai segítséget kaptunk munkánkhoz az amerikai Hilton-Perkins Alapítványtól.

A siketvak gyermekek szakszerű vizsgálatát, pedagógiai kísérését az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Kara keretein belül működő team (ennek tagjai: gyógypedagógus-pszichológus, audiológus, tiflopedagógus) végzi. 1994-ben megalakult – szülők és szakemberek részvételével – a Siketvakok Országos Egyesülete, mely érdekképviseletet lát el.

Ma hazánkban kb. 50 siketvak gyermek él (1-16 év között). Közülük kilencen részesülnek szakszerű gyógypedagógiai fejlesztésben. Öten a Vakok Batthyány László Római Katolikus Gyermekotthonában, ketten a vakok általános iskolája óvodájában, egy gyermek a halmozottan sérült hallássérültek Szőnyi úti általános iskolájában tanul, míg egy siketvak fiú vidéken, egy egészségügyi gyermekotthonban van. A többi, közel 40 siketvak gyermek felkutatása, környezetük ellátása tanácsokkal, majd e sérültek szakszerű nevelése még várat magára.

A rendszeresen foglalkoztatott gyermekekről

Az ismert kilenc siketvak gyermek átlagéletkora 10 év. A legfiatalabb 5 éves, a legidősebb 15 éves. A látás-hallássérülésük súlyossági fokát tekintve közülük hatnak van olyan mértékű látásmaradványa, amelyre nevelő munkánk során támaszkodhatunk. Hét gyermeknél a hallásmaradvány mértéke csekély, ők alig használják maradék hallásukat. Két gyermeknél fényérzés, illetve teljes vakság párosul súlyos nagyothallás/siketség állapotával. A kórokokról és a csatlakozó sérülések jelenlétéről az 1. sz. táblázat tájékoztat.

A gyermekek közül hatnál 4-5 éves korban kezdődhetett el a szakszerű pedagógiai munka, míg hárman ennél idősebb korukban kapcsolódhattak be a foglalkozásokba.

Középpontban a KOMMUNIKÁCIÓ fejlesztése.

A siketvak kisgyermek nevelése egyéni fejlesztési terv alapján, mindig egyéni formában zajlik. Munkánkban központi szerepű, állandóan jelenlévő feladat a kommunikáció fejlesztése, mivel e gyermekek – kettőssérülésük következtében – önerőből nem tudják elsajátítani környezetük kommunikációs mintáit, hiszen azok csak nagyon rosszul, vagy egyáltalán nem érzékel-

1. számú táblázat

Kórokok és csatlakozó sérülések jelenléte

Diagnózis	Esetek száma	Csatlakozó sérülés jelenléte
Rubeola	4	Értelmi sérülés (3 fő) + autisztikus viselkedés (3 fő) + magatartászavar (1 fő)
Koraszülöttség	3	Értelmi sérülés (3 fő) + magatartászavar (1 fő)
Genetikus syndroma	1	Értelmi sérülés + mozgássérülés
Ismeretlen ok	1	Értelmi sérülés + hyperaktivitás

hető formában vannak jelen számukra. A fejlesztés kezdetén a gyermekek többsége alacsony szintű nonverbális kommunikációs formákat (pl. sírás, agresszivitás, vokalizáció, a felnőtt kezeinek odahúzása a kívánt tárgyhoz, stb.) használ. Feladatunk, hogy megerősítsük a gyermeket abban a tudásában, hogy környezete nyitott az ő közléseire s érzékenyen reagál is ezekre, valamint, hogy megkönnyítsük a gyermek számára önmaga kifejezését, s a külvilágból érkező információk megértését. Totális kommunikációt alkalmazunk, ami azt jelenti, hogy közléseikben több csatornán küldjük egyszerre ugyanazt az információt, több csatorna egyidejű bevonásával (látás-hallás-maradvány, tapintás, stb.) segítjük a verbális információk megértését. A hangosbeszéd tanítása mellett általuk könnyebben elsajátítható, alternatív kommunikációs formákat kínálunk fel számukra. (2. sz. táblázat)

2. sz. táblázat

A siketvakokkal történő kommunikáció lehetőségei

A non-verbális kommunikáció lehetőségei:	A verbális kommunikáció lehetőségei:
1. Testnyelv, testi jelek.	1. Látó írás-olvasás.
2. Vokalizáció.	2. Nyomatott betűk tenyérbe írása.
3. Természetes gesztusok, pantomim.	3. Braille-írás.
4. Tárgyakkal történő kommunikáció.	4. Braille-írás kézbe írt változata.
5. Képekkel történő kommunikáció.	5. LORM.
	6. Ujj-abc-k tenyérbe jelelt formája.
	7. Hangzó beszéd.
	8. TADOMA.
	9. Jelnyelvek.

A siketvakokkal történő kommunikáció lehetőségei

E kommunikációs formákat a gyermek egyéni adottságaihoz, képességeihez, sajátosságaihoz (értelmi állapot, látás-hallás-maradvány foka, mozgásállapot, stb.) igazodva választjuk ki. A kommunikáció alacsony szintjén gyakran hívjuk segítségül az egyszerű kézjelekkel, gesztusokkal, a tárgyakkal, illetve a képekkel történő kommunikációt.

Egyszerű kézjelek, gesztusok alkalmazása

A siketvak gyermekek kezdeti kommunikációját segítik azok az egyszerű jelek, gesztusjelek, amiket a gyermek a kezeivel mutat a siket emberek

jeleléséhez hasonlóan. Ezeknél a gyerekeknél általában „kéz a kézbe” történik a jelek adása és vételezése. A „beszélő kezek” a „hallgató kezek” alatt jelennek, majd a válasz esetén a kezek helyet cserélnek. A jelelés tanítása mindig egy kedvenc tevékenység jelének megtanításával kezdődik. A tevékenységhez alkotunk egy jelet – ami gyakran az adott mozgás utánzása a kezünkkel –, s ezt a jelet sokszor bemutatjuk a gyermeknek a tevékenység megkezdése előtt, s azt meg – megszakítva, a tevékenység közben is. Többszöri ismétlés után elvárhatjuk, hogy ő mutassa nekünk saját kezeivel az adott tevékenység jelét, így kérve annak ismétlését, végzését.

Pl.: ugrálni jele: a jobb kéz mutató és középső ujja – a gyermek két lábát jelképezve – „ugrál” a balkéz felfelé nyitott tenyerén.

Tárgyakkal történő kommunikáció

Lényege, hogy kiválasztunk a gyermek számára olyan tárgyakat, melyek egy-egy szituációt jelölnek, szimbolizálnak. Lehetőleg olyan tárgyat válasszunk ki, amit könnyen kapcsolatba tud hozni az adott szituációval, ami számára fontos, amivel érintkezésbe kerül minden alkalommal. Ezt a tárgyat az adott tevékenység bekövetkezése előtt adjuk a kezébe, s így könnyebben megérti majd mi fog következni. Kezdetben 2-3, majd 4-5 tárgy segítségével az adott nap reggelén előre megbeszélhetjük a napirendjét.

Pl.: Fürdés tárgyjele lehet a gyermek kedvenc törölközője, a tízórait jelölheti, pl. a gyermek pohara amit rendszeresen tízóraizáskor használ.

Képekkel történő kommunikáció

Azoknál a gyerekeknél, akiknek elegendő látásmaradványuk van, megpróbálunk képeket, fényképeket használni a tárgyakhoz hasonló módon. Általában valódi tárgyak bemutatása előzi meg a képek alkalmazását. Az utóbbiakra csak fokozatosan térünk át, miután gyakoroltattuk a tárgy-tárgykép megfelelést. A képek száma fokozatosan növekszik, s egy „képarzenál”-ból reggelenként itt is kiemelhetjük – egy külön helyre téve – az adott nap tevékenységeit jelölő képeket.

Törekszünk arra, hogy ezeket a támogató, könnyebben elsajátítható kommunikációs formákat lehetőleg mindenki következetesen és egységesen használja a gyermek környezetében. A jól megtervezett napirend – melyben számára átláthatóvá válnak az események –, valamint a sokféle természetes élelszituáció kihasználása a munkánkban nagyban hozzájárul a tanuló kommunikációjának fejlődéséhez.

A kommunikáció fejlesztésének részletesebb leírásán keresztül igyekeztem bepillantást adni a siket-vak gyermekekkel folytatott nevelőmunkánkba.

Irodalom

HELEN KELLER: *Csendes, sötét világom*. Pont Kiadó, Budapest, 1997.

I.M. MC INNES–I.M. TREFFRY: *Deaf-Blind Infants and Children*. Perkins School for the Blind, USA

POÓR ERZSÉBET (szerk.): *Nevelési program siket-vak óvodások számára*. In.: A vakok óvodája nevelési programja. Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Diákotthon, Budapest, 1999.

A szerző jelenlegi címe:

Ábel András
6000 Kecskemét, Irinyi u. 46. IV/9.

KÖZLEMÉNY

A Magyar Lovasterápia Szövetség Alapítvány rendezésében 2003. június 11-14. Budapest ad otthont a *11. Nemzetközi Lovasterápiás Konferenciának*. A Konferencia fő témája: „*A lovasterápia komplex hatásai*”

Jelentkezés és információ:

Magyar Lovasterápia Szövetség Alapítvány

Budapest Teréz krt. 24.

Tel: 06 1 475-7018

www.lovasterapia.hu   mltsz@gyermekmento.hu

Benczúr Miklósné